

THEMANUMMER:
HET WERELDBOSBOUWCONGRES
IN CANADA

VAN DE REDACTIE

Zo vlak voor het verstrijken van het jaar is het een goed moment om stil te staan bij het 12e Wereldbosbouwcongres dat in september plaatsvond in Quebec City, Canada. Enkele VTB leden hebben vanuit hun respectievelijke organisaties deelgenomen aan het congres. We hebben ze bereid gevonden om voor de VTB Nieuwsbrief iets te vertellen over hun ervaringen en indrukken, waarvoor dank. We hebben geprobeerd om per artikel verschillende invalshoeken te belichten, zowel vanuit het perspectief van deelnemers die in Nederland werken als die welke in het buitenland werkzaam zijn. Rest ons jullie een heel goed uiteinde van dit jaar te wensen, een prettige tijd rond de kerst en oud- en nieuw, en natuurlijk alle goeds voor het jaar 2004.

HUIDIGE TRENDS IN BOSSEN EN BOSBOUW IN DE WERELD

Het Wereldbosbouwcongres vond dit jaar plaats in Quebec City, Canada, van 21 t/m 28 september. Het hoofdthema was "Forests, Sources of Life" en werd besproken vanuit 3 invalshoeken: "Forests for People", "Forests for the Planet" en "People and Forests in Harmony".

Deelnemers

In totaal namen meer dan 4000 deskundigen uit 140 landen deel aan het congres met vertegenwoordigers van (vooral) overheden en onderwijs & wetenschap, en (in mindere mate) van NGO's, inheemse groepen en de private sector. Ruim éénderde van de deelnemers kwam uit Noord-Amerika. Ook was er een ruime vertegenwoordiging vanuit de ontwikkelingslanden, mede dankzij het feit dat Canada hiervoor veel fondsen beschikbaar had gesteld. Opvallend was verder de duidelijke aanwezigheid van inheemse volken, de private boscigenaren en de jeugd.

Nederland was vertegenwoordigd door een kleine delegatie, vooral vanuit de wetenschap (Tropenbos International, Alterra), en door een aantal Nederlanders die werken bij internationale organisaties en onderzoeksinstituten. Herman Savenije en Kees van Dijk van het EC-LNV maakten – met bijdragen van anderen - een verslag waarvan dit artikel een samenvatting is.

Verloop van het Congres

Een belangrijk doel van het congres was – naast kennisuitwisseling – het uitzetten van lijnen naar de toekomst en het beïnvloeden van de politieke agenda's. Er wordt terdege beseft dat de bossensituatie nog steeds precair is. Deze teneur kwam

onder meer naar voren in de "keynote paper" van Neil Byron die de bosbouw beschreef als een patiënt die snel genezen dient te worden. Het tempo van ontbossing is echter nauwelijks veranderd, dit ondanks de toegenomen bevolkingsgroei en economische ontwikkelingen. Van een sfeer van bij de pakken neer te zitten was dus geen sprake; het accent lag op het proberen te vinden van oplossingen, niet zozeer via confrontatie maar via samenwerking en dialoog. De discussies en bevindingen van ruim een week congres mondden uit in de aanvaarding van een "Final Statement". Deze slotverklaring omvat een visie voor de toekomst plus de randvoorwaarden en strategie om deze visie te realiseren.

Opvallende indrukken en trends

De Nederlandse deelnemers hebben enkele opvallende indrukken en trends uit het congres bij elkaar gezet. Bijvoorbeeld de waarneming dat de wijze waarop landen met hun bossen en haar functies omgaan steeds meer grensoverstijgend lijkt te worden; ontbossing, behoud van biodiversiteit en goed bosbeheer worden steeds meer als een mondiale verantwoordelijkheid gevoeld en minder als een nationale zaak. Echter, de link met mondiale ontwikkelingen in landgebruik, handel, ICT, verhoudingen urbaan-ruraal, institutionele en bestuurlijke ontwikkelingen worden nog niet automatisch gelegd. Het bos "vermaatschappelijk" en iedereen heeft een mening over het bos. Bosbouwers en overheden beginnen steeds meer te beseffen dat de bossen niet hún exclusieve domein mag zijn en dat zij hiervoor ook niet als enigen verantwoordelijk zijn. Onderliggende factoren van ontbossing en het maatschappelijk belang van bossen moeten beter aan de man gebracht worden door deze zichtbaar te maken in termen van primaire maatschappelijke taken rond water, armoede, vrede, veiligheid, etc.

Is de beleidsvorming en dialoog op mondiaal niveau de laatste jaren alleen maar toegenomen, de aandacht voor het lokale niveau lijkt daarbij tegelijkertijd af te nemen. Aan de andere kant worden er lokaal veel ervaringen opgedaan die niet doorwerken in de internationale discussie. Het beeld is ontstaan van twee parallelle processen, waartussen te weinig interactie dreigt. "Think Globally, Act Locally" lijkt te verworden tot "Act Globally, Act Locally". Misschien is één van de belangrijkste ontwikkelingen wel dat bossen voor hun instandhouding, herstel, beheer en gebruik steeds meer integraal en multifunctioneel benaderd worden als onderdeel van het grotere landschap ('landscape approach'). Hierdoor krijgen de intersectorale relaties en onderliggende oorzaken van ontbossing een betere plek in de discussies en de bossengerichte activiteiten. De visie op bescherming en gebruik lijkt te veranderen vanuit het groeiende besef dat de strikte scheiding tussen beschermde gebieden en gebruiksgebieden niet houdbaar en haalbaar is. Inheemse bevolkingen en lokale gemeenschappen maken ten slotte (soms al eeuwenlang) gebruik van het bos en hebben daar een recht op. Gebruiks- en beschermingsdoelstellingen dienen gerealiseerd te worden binnen het streven naar duurzaamheid (o.a. door "making markets work for communities").

Steeds meer wordt benadrukt dat voor het bereiken van bosinstandhouding en verantwoord beheer het vooral gaat om de noodzaak van goed bestuur en goede instituties en de daarmee samenhangende continuïteit en lange termijn denken. Certificering kwam in Quebec naar voren als een instrument dat niet meer weg te denken is. Hoewel in absolute termen nog gering, is de toename van gecertificeerd bos en hout enorm toegenomen en hebben initiatieven tot certificering in alle grote bossenlanden wortel geschoten. De vraag naar een gefaseerde aanpak van certificering lijkt sterker te worden; hierdoor zouden goedwillende groepen die een laag beginniveau van bosbeheer hebben betere mogelijkheden krijgen.

Er is een toenemende consensus over het belang van groene- of milieudiensten van het bos en over het feit dat deze diensten moeten worden meegenomen in de besluitvorming en in financieel en economische analyses, als men het bos wil behouden. De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van methodes om de functies van het bos kwantitatief te waarderen. De vraag dringt zich nu op hoe boswaardering effectief te koppelen aan het ontwikkelen van vernieuwende mechanismen van verbrede financiering en hoe dit grootschaliger toe te passen, want in dit laatste ligt de werkelijke uitdaging.

Community forestry kreeg op het congres veel aandacht en werd naar voren gebracht als één van de belangrijke oplossingsrichtingen voor ontbossing en bosdegradatie. De heersende mening is nu wel dat de verantwoordelijkheid over het beheer van bossen moet liggen bij mensen die hier voor hun inkomen en welzijn van afhankelijk zijn. Het besef dat er veel stakeholders zijn heeft ertoe geleid dat er veel meer dan voorheen gesproken en gehandeld wordt in termen van partnerships. Daarnaast zie je allerlei vormen van nieuwe samenwerkingsverbanden opkomen, zoals tussen lokale gemeenschappen en bedrijven, NGO's en bedrijven.

Wat betreft het onderwijs en capaciteitsopbouw kan verwezen worden naar de bijdrage van Pieter van Lierop in deze Nieuwsbrief. Er werd op het congres bij herhaling veel nadruk gelegd op de grote noodzaak van training en onderwijs, hun modernisering en actualisering en het beschikbaar maken van voldoende middelen om de toegang hiertoe te vergroten, zowel voor jongens als meisjes, mannen en vrouwen.

Het volgende congres wordt over 6 jaar vermoedelijk in Australië georganiseerd. Het volledige verslag is (binnenkort) te vinden op de VTB-website (www.tropischebossen.nl) en aanvullende info op: www.fao.org/forestry/index.jsp en www.iisd.ca/sd/wfc12/

Met dank aan Herman Savenije en Kees van Dijk, EC-LNV

CAPACITY BUILDING DUIDELIJK OP DE AGENDA IN QUEBEC

Tijdens het Wereldbosbouwcongres kwamen zowel capacity building activiteiten als het reguliere bosbouwonderwijs in veel discussies en presentaties naar voren om gewenste veranderingen in de bosbouwsector te kunnen doorvoeren. Toegang tot onderwijs en capacity building werden in meerdere themasessies van cruciaal belang geacht (bijv. bij het opbouwen van sociaal kapitaal voor duurzame ontwikkeling in bosgebieden). Ook de roep om meer onderwijsprogramma's op alle niveaus die kunnen bijdragen tot duurzaam bosbeheer

en tevens de financiering hiervan, werd meerdere malen zowel op themasessies als op het Jeugd forum gehoord. Meer dan eens werd er gesproken over de noodzaak voor bosbouwers om hun communicatieve vaardigheden en strategieën te verbeteren om binnen andere sectoren via het aangaan van een multi-sectorale dialoog de bewustwording op het gebied van bossen problematiek te vergroten. Ook werd er een oproep gedaan tot het komen van internationale partnerships op het gebied van training en onderwijs, het meer betrekken van jongeren en het gebruik van lokaal aangepaste trainingsmodulen.

Specifieke themasessie

In de specifieke themasessie over professionele ontwikkeling en onderwijs kwamen onderwerpen naar voren als de noodzaak om participatief bosbeheer een grotere rol te geven in de opleidingen, de consequenties van de formulering van nationale bosbouwprogramma's voor de bosbouwcurricula, teruglopend aantal studenten, meer aandacht voor de communicatie in de bosbouwwereld en de wijze waarop beroepsorganisaties de kwaliteit van professionele bosbouwers kunnen beschermen. Ook werd gesproken over het belang van participatie van alle stakeholders in het ontwikkelen van de nieuwe curricula.

Side-events

Verscheidene side-events vonden plaats specifiek over bosbouwonderwijs. Onderwerpen die hier besproken werden betroffen: een internationaal partnership in oprichting op het gebied van bosbouwonderwijs, de regionaal bestaande netwerken van bosbouwonderwijsinstituten (Silva in Europa, ANAFE en RIFFEAC in Afrika, SEANAFE in zuid Oost Azië) en de crisis bij het bosbouwonderwijs. Deze crisis betreft aan de ene kant een lager aantal studenten (en dus fondsen en onderzoeksmogelijkheden) in de ontwikkelde landen, o.a. door het weinig positieve imago van de bosbouwer. In ontwikkelingslanden was financiering altijd al moeilijk maar heeft men daarnaast nu ook te kampen met het verdwijnen van de bosbouwopleidingen op lagere niveaus. Het aangaan van een internationaal partnership lijkt voor de hand te liggen maar belangen zijn niet altijd hetzelfde. Zo zoeken veel bosbouwopleidingen in de Westerse landen meer studenten voor hun internationaal onderwijs wat niet bijdraagt tot de opbouw van trainings- en onderwijscapaciteiten in de ontwikkelingslanden.

Slotverklaring

De vele aandacht voor onderwijs en capacity building had tot gevolg dat er in de slotverklaring een oproep werd gedaan aan de congresdeelnemers en aan de wereldgemeenschap in zijn geheel om bij te dragen aan het stimuleren van onderzoek, onderwijs en capacity building door het:

- vernieuwen van onderwijs en voorlichting op alle niveaus, hetgeen moet leiden tot een positiever gedrag ten aanzien van bossen;
- aanpassen van bosbouw curricula om interdisciplinaire, globale en regionale dimensies beter tot hun recht te laten komen;
- integreren van traditionele en wetenschappelijke kennis, en het
- zorgen voor een toename van investering in onderzoek, informatieverspreiding en onderwijs.

Door Pieter van Lierop, Forestry Officer van de FAO in Rome op het gebied van Bosbouwonderwijs

ONDERZOEK EN KENNISUITWISSELING VOOR DE TOEKOMST VAN DE TROPISCHE BOSSEN

Kennisuitwisseling en netwerken

De vele sprekers op het Wereldbosbouwcongres presenteerden hun ervaringen met bosbouwprojecten, initiatieven van overheden, en onderzoeksresultaten. Naast de 38 thematische sessies waarin dit werk werd gepresenteerd waren er nog 'open fora on emerging issues', 'special sessions' waarin resultaten van sommige 'side-events' werden gepresenteerd, 'ecoregional roundtables', poster-sessies, een tentoonstelling, en natuurlijk de 'side-events' zelf. Dagelijks werden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voortkomend uit de discussies samengevat en in gedrukte vorm onder de deelnemers verspreid. Er was ook een 'congreskrant' verzorgd door IISD, waar vaak ook iets over de side-events in stond. Dit was erg nuttig, aangezien vaak de interessante thema's parallel waren gepland.

De organisatoren faciliteerden alle mogelijke vormen van kennisuitwisseling en netwerken – en daar werd ook goed gebruik van gemaakt. Terwijl de themasessies en de open fora vrij formeel van opzet waren, was er wel voldoende tijd voor vragen en commentaar – en er was overall simultaan vertaling in het Frans, Engels en Spaans. De side-events waren meestal veel informeler, vaak interessanter, en varieerden van een klein provol zaaltje tot gelikte presentaties in grote zalen met veel hapjes en drankjes. De 'ecoregional roundtables' gaven deelnemers de gelegenheid om in kleine groepen per ecoregio verdeeld een dag lang te spreken over de zaken die voor de bossen in deze gebieden van belang waren. Wij hoorden van veel mensen dat de 'ecoregional roundtables' vaak erg inspirerend en de moeite waard waren, maar er waren ook veel mensen die juist deze dag gebruikten om te spreken met collega's die gewoonlijk op verre afstand van elkaar werken.

Veel thema's – voor elk wat wils?

In het thema 'Bossen voor mensen', kwam een tiental zeer uiteenlopende onderwerpen aan de orde, waaronder bossen en ontwikkeling, waardering (valuation) van bossen en bosproducten, efficiënt gebruik en verwerken van bosproducten, en criteria en indicatoren van duurzaam bosbeheer. In het volgende thema, 'Bossen voor de planeet', werd aandacht besteed aan oorzaken van bosdegradatie en ontbossing, behoud van biodiversiteit, beheer en gebruik van niet-hout bosproducten, en urbane bosbouw of bomen buiten het bos. Het laatste thema dat tijdens het congres aan de orde kwam, 'Harmonie tussen bossen en mensen', bestond uit thematische sessies zoals participatieve besluitvorming en bosbeheer, partnerschappen tussen lokale gemeenschappen en het bedrijfsleven, bosbeleid, devolutie en decentralisatie, cross-sectoraal beleid en haar onderlinge interacties, en ook onderwijs.

Deze lijst van thematische sessies geeft een goed beeld van de breedte van het congres. Er zijn weinig onderwerpen die niet aan de orde zijn gekomen. Verder waren de sessies redelijk heterogeen. Verschillende voordrachten kwamen samen in een sessie maar hadden soms slechts zijdelings met het onderwerp van de sessie te maken. Hierdoor werd het idee nog verder versterkt dat ieder denkbaar onderwerp wel ergens een plaatsje op de agenda had gekregen.

Uitdagingen en Thema's voor onderzoek

Bladerend door de slotverklaring van het congres kom je een aantal thema's tegen waarover nog weinig bekend is, of die men nog onvoldoende begrijpt of waarvan de ervaringen nog onvoldoende in kaart zijn gebracht.

Kortom, thema's die nader onderzoek behoeven. In dit rijtje springen er voor ons drie onderwerpen uit: publiekprivate partnerschappen, communaal bosbeheer (collaborative forest management) en de milieufuncties van het bos.

Er bestond grote consensus over het belang van 'environmental services' en dat betaling voor deze milieufuncties in economische zin moet worden meegenomen als men het bos wil behouden. Alleen direct verkoopbare producten (hout en NTFP) zijn onvoldoende gebleken om de grootschalige conversie van bos een halt toe te roepen. Andere vormen van bosgebruik leveren nu eenmaal meer op per eenheid land dan hout en NTFP's. Een tweede thema dat betrekkelijk veel aandacht kreeg is community forestry. De verantwoording over het beheer van bossen moet liggen bij mensen die hier voor hun inkomen en welzijn van afhankelijk zijn. Devolutie als voorwaarde voor een beter gebruik van het bos.

In het open forum over 'de perspectieven' merkte CTS Nair (FAO) op dat de toekomst van de bossen buiten de bossen beslist wordt; er moet dus veel meer gekeken worden naar de invloed die andere economische sectoren, de macro-economische politiek, conflicten en bijvoorbeeld bevolkingsgroei hebben op bossen en duurzaam bosbeheer. Dit roept de vraag op of de organisatoren van een volgend wereld bossencongres (i.p.v. een Wereldbosbouwcongres) niet nog meer moeite zouden moeten doen om ook vertegenwoordigers van die andere sectoren uit te nodigen. In brede kring sprak men zich uit over het belang van deze zaken. Environmental services, partnerships en community forestry werden gebracht als het antwoord op de voortschrijdende ontbossing en armoede.

René Boot, Directeur Tropenbos International en Willemine Brinkman, ETRN Coördinator

HET WBC GEZIEN VANUIT GUATEMALA

De organisatie CODERSA in Guatemala voert het secretariaat van het "International Network on Participation for Sustainable Management of Natural Resources". Dit netwerk brengt kennis en ervaring samen van ongeveer 500 "practitioners van participatieve ontwikkelingsprocessen" in Latijns Amerika en het Caribisch gebied. Namens dit Netwerk heb ik deelgenomen aan het 12e Wereldbosbouwcongres in Quebec, waarbij ook een side-event over "social capital building als element voor lokale ontwikkelingsprocessen in bosgebieden" door ons werd georganiseerd.

Op het Congres waren verschillende zaken die opvielen. Zo was het duidelijk dat er weinig discussie meer bestaat over community forestry of het belang van stakeholder participatie; dit zijn duidelijk themas die nu volledig geaccepteerd zijn en essentieel gezien worden voor duurzame ontwikkelingsprocessen. Hoewel gender-equity in een aantal papers goed geïntegreerd was, was er tijdens het congres weinig aandacht voor genderaspecten in de bosbouw. Nog opmerkelijker was echter dat de editing committees, samengesteld voornamelijk uit FAO personeel, de ervaringen op dit gebied niet oppikten zodat gender nauwelijks in de statements van de verschillende sessies weergegeven werd. Interessant was de aandacht in een aantal papers voor 'corporate responsibility', de rol die de bosbouwindustrie en private sector kan en zou moeten spelen in rurale en lokale ontwikkelingsprocessen. In de 'final statements' kwam veel nadruk te liggen op het vlak van kennismanagement en uitwisseling en op bosbouwonderwijs (waarin gender equity wel naar voren kwam).

Opvallend was de geringe participatie via papers (invited of vrijwillig) en side-events vanuit Latijns Amerika. De omschakeling van de donoren van Latijns Amerika naar Afrika en mindere mate Azië was ook tijdens het congres goed te voelen. Tijdens een geïmproviseerde bijeenkomst van alle "Latino deelnemers" aan het congres op de voorlaatste dag, kwam dit gevoel duidelijk naar boven, maar ook moet gezegd worden dat men weinig propositief was. Men kwam tot de conclusie dat Latijns Amerika voor het volgende congres zich beter zal moeten voorbereiden wil men dat hun specifieke problematiek en ervaringen gehoord worden.

Al met al, moet ik zeggen dat het aanbod aan thema's van het congres wat uit evenwicht was. Wat nauwelijks aan bod kwam waren onderzoek, technologische ontwikkelingen en bijvoorbeeld decentralisatie en de rol van lokale autoriteiten in bosmanagement. Hoewel de hoofdthema's zeer interessant waren, kwam men met de inhoudelijke discussie over participatie in bosmanagement niet veel verder. Via verschillende interventies vroeg men aandacht te schenken aan intersectorale strategieën, bijvoorbeeld de landbouwsector en milieuactivisten, zodat deze sectoren meer betrokken kunnen worden bij de bosbouwproblematiek en mogelijke oplossingen. Misschien dat deze interventies de aanzet zullen geven om de volgende keer te komen tot een beter uitgebalanceerd Bosbouwcongres.

Voor meer informatie over het Netwerk:

www.red-participacion.com, of via
red_participacion@yahoo.com.mx of
codersa@intelnet.net.gt

Ingrid Schreuel, CODERSA Guatemala

WE STEKEN DE RIVIER OVER EN GAAN HET TROPISCHE BOS IN...

De Webcommissie van de VTB heeft hard gewerkt om het thema van de Kinderboekenweek 2003 via onze website duidelijk naar voren te halen. Kinderen kunnen op een kindvriendelijke manier informatie krijgen over allerlei kinderboeken over tropische bossen in een lijst van de leukste boeken, ze kunnen zelf iets schrijven over hun lievelingsdier in het oerwoud, er is een hele lijst met spreekwoorden die op een of andere manier iets te maken hebben met tropisch bos en er is een apenspel. Voor de grotere kinderen is er een quiz en een pagina met leuke en interessante links; hier kunnen ze ook terecht om een leuke kleurplaat te downloaden. Kortom een prima initiatief van de webcie om de jeugd bij het bos te betrekken. Zie verder op www.tropischebossen.nl/kinderpagina/index.htm

ALV VAN DE VTB OP 16 JANUARI A.S.

Op vrijdag 16 januari 2004 wordt de Algemene Ledenvergadering (ALV) gehouden. Deze vindt plaats in het gebouw van Expertisecentrum LNV, Horapark, Bennekomseweg 41, Ede. Om 13.00 uur is de zaal open, het programma begint om 13.30 uur. Tijdens het eerste gedeelte van de vergadering zullen het bestuur en de verschillende commissies verslag uitbrengen over het afgelopen jaar (2003). Na de pauze volgen nog twee presentaties, waaronder één over CO₂

vastlegging in tropische bossen. Na iedere presentatie is er ruimschoots tijd voor vragen en discussie. Na afloop (17.00 uur) is er een borrel. Aanmelden is niet nodig.

HERBEZINNING VTB

De relevante omgeving van de VTB wordt bepaald door die van de tropische bossen zelf. Met andere woorden wat zijn de drijvende krachten achter bedreigingen en bescherming van tropische bossen? Die bedreigingen komen in ieder geval van buiten het bos en nieuwe kansen op bescherming mogelijk ook. Dit besef hebben we allemaal wel, maar we hebben als VTB nog onvoldoende een manier gevonden om dit te laten doorwerken in onze activiteiten. Daarom heeft het VTB bestuur het initiatief genomen om in de laatste maanden van dit jaar gesprekken te voeren met de leden van de commissies, een oproep tot reflectie.

Het gaat er daarbij niet om de structuur van de VTB ter discussie te stellen als doel op zich. Wat het bestuur wil is een pas op de plaats maken bij de ambities, de uitstraling en de activiteiten van de VTB en die beter inbedden in de structuur. Dan wordt ook de vraag gesteld: is die structuur wel toereikend en flexibel genoeg?

Op 18 november vond de eerste vergadering plaats met de Webcie, de PR-cie en de Nieuwsbriefcie. De gesprekken met de Studiedagcie en die van de Themadiscussie worden in december gehouden. De uitkomsten van deze gesprekken worden gerapporteerd op de ALV in januari. Dat geeft dan de gelegenheid om eventuele besluiten te nemen over veranderingen in de strategie en werkwijze van de vereniging.

SEMINAR PBC OP 9 JANUARI 2004

Door het Prins Bernhard Centrum in Utrecht wordt een seminar georganiseerd onder de titel: "The Science of Sustainable Development". Dit seminar valt binnen het kader van de serie "Issues in international nature conservation" en is ter gelegenheid van het verschijnen van het boek van Jeffrey Sayer en Bruce Campbell onder dezelfde titel. Ton van der Zon (DGIS), René Boot (Tropenbos International), Rudy Rabbinge en Frans Bongers (beiden Wageningen Universiteit) zullen reacties geven op het boek.

Het seminar vindt plaats op 9 januari 2004, van 13.30 – 17.00 uur in de zaal "Wit" van het Marinus Ruppert gebouw (vroeger Transitorium 1) aan de Leuvenlaan 19, De Uithof, Utrecht. Meer informatie bij Pieter Zuidema of Petra van den Beemt via pbc@bio.uu.nl.

De VTB (als studiekering van het KLV) heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.
Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen, info@tropischebossen.nl (ook voor info en aanmelden).
Website: www.tropischebossen.nl **Deadline** voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 1 maart 2004.

Redactie VTB-Nieuws: André Koppe, Henk Lette Henneleen Koppe en Jelle Maas.

Email redactie: nieuwsbrief@tropischebossen.nl

Drukker: Drukkerij Junior, Nijmegen.